

Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου

Οδηγός για τον Εκπαιδευτή

Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου

Οδηγός για τον Εκπαιδευτή

Το υλικό Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου» δημιουργήθηκε από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, ως ανάδοχος της υπηρεσίας, στο πλαίσιο του υποέργου 1 του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας», Ε.Π. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007-2013» που εντάσσεται στην πράξη «Δράσεις για την Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου» και υλοποιείται από τον Φορέα Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου.

Το έργο υλοποιήθηκε με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος
Ανάπτυξη 2007-2013»

“Κάνουμε τις πράξεις, ζούμε το αποτέλεσμα”
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου Οδηγός για τον Εκπαιδευτή

Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού:

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Θεμιστοκλέους 80, 10681 Αθήνα, Τηλ./Fax: 210 8228704 & 210 8227937

Κομνηνών 23, 54624 Θεσσαλονίκη, Τηλ./Fax: 23210 244245

e-mail: info@ornithologiki.gr

www.ornithologiki.gr

Επιμέλεια έκδοσης:

Αθηνά Αντύπα & Ρούλα Τρίγκου

Κείμενα:

Αθηνά Αντύπα και Αλεξάνδρα Δεμερτζή

Φωτογραφίες:

Πέτρος Μπαμπάκας - Αρχείο Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου

Αρχείο Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας: Χρήστος Βλάχος, Τάσος Μπούνας, Chris Gomersall,

Κώστας Παπαδόπουλος, Γιώργος Αλεξανδρής, Χάρης Κουρουζίδης, Λαυρέντης Σιδηρόπουλος,

Δημήτρης Βασιλάκης - Αρχείο WWF Ελλάς

Γραφιστική επιμέλεια:

ONArt - Dennis Spearman

Φορέας Υλοποίησης:

Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου

T.K. 68400, T.Θ. 1413 Δαδιά

Τηλ.: 25540 32202, Fax: 25540 32248

e-mail: info@dadia-np.gr

www.dadia-np.gr

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (2015). *Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου*. Οδηγός Εκπαιδευτή. Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου.

Ανακαλύπτοντας τη φύση του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου
Οδηγός για τον Εκπαιδευτή

Περιεχόμενα

1.	Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα	5
1.1	Η ανάγκη για προστασία	5
1.2	Εθνική νομοθεσία	5
1.3	Διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις	7
1.4	Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών	8
1.5	Προστατευόμενες περιοχές και τοπική κοινωνία	8
2.	Βιοποικιλότητα	9
2.1	Τι σημαίνει;	9
2.2	Τι την απειλεί;	10
3.	Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου	11
3.1	Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς από ψηλά	12
3.2	Η σημαντικότητα του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς	13
3.3	Κιβωτός ζωής	14
3.4	Μωσαϊκό τοπίων	24
3.5	Η παρουσία του ανθρώπου	25
3.6	Διαχείριση και προστασία	27
3.7	Προκλήσεις και απειλές	29
	Βιβλιογραφία	31

1. Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα

1.1 Η ανάγκη για προστασία

Η έντονη ανάπτυξη που ακολούθησε από τα μέσα του 19ου αιώνα και έπειτα, με την βιομηχανική επανάσταση, την αστικοποίηση του πληθυσμού και την επέκταση των αστικών κέντρων, τη δημιουργία νέων οικισμών και την πυκνωση των συγκοινωνιακών δικτύων, οδήγησε στη βαθμιαία καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, στον κατακερματισμό των φυσικών περιοχών και στην σταδιακή απώλεια της βιοποικιλότητας. Η ανάπτυξη αυτή, τις περισσότερες φορές έγινε χωρίς σχεδιασμό και με σχεδόν καμία πρόβλεψη για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οδηγώντας σε κατασπατάληση των φυσικών πόρων και τελικά σε επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης του ανθρώπου.

Η συνειδητοποίηση της συνεχιζόμενης υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και της απώλειας βιοτόπων, οδήγησε στη σταδιακή λήψη μέτρων προστασίας παγκοσμίως. Σε μία προσπάθεια να διαφυλαχτούν βιότοποι ιδιαίτερης σημασίας, να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα και η φυσική κληρονομιά, θεσμοθετήθηκαν οι προστατευόμενες περιοχές.

Οι διεθνείς και ευρωπαϊκές εξελίξεις στον τομέα της προστασίας και διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, η αναγνώριση των πολυάριθμων αγαθών που προσφέρει αλλά και της υποχρέωσης της Πολιτείας για τη διατήρησή του, οδήγησαν στη θεσμοθέτηση κατηγοριών προστατευόμενων περιοχών και στην Ελλάδα. Φυσικές περιοχές κηρύσσονται ως προστατευόμενες με βάση την εθνική νομοθεσία, αλλά και με την κατοχύρωσή τους στο πλαίσιο διεθνών συμβάσεων.

1.2 Εθνική νομοθεσία

Στην Ελλάδα, η θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών εγκαινιάστηκε το 1938 με την κήρυξη του Ολύμπου και του Παρνασσού ως Εθνικών Δρυμών. Το 1971, με νόμο που εντασσόταν στον Δασικό Νόμο, προβλέφθηκε ο χαρακτηρισμός προστατευόμενων περιοχών σε τρεις κατηγορίες προστασίας: Εθνικοί Δρυμοί, Αισθητικά Δάση και Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, ενώ το 1986 με τον νόμο Πλαίσιο για το Περιβάλλον ορίστηκαν νέες επιμέρους κατηγορίες. Οι κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών φυσικού περιβάλλοντος, σύμφωνα με την υφιστάμενη εθνική νομοθεσία, είναι οι ακόλουθες:

• Εθνικοί Δρυμοί

Περιλαμβάνουν εκτάσεις, κυρίως δασικές, με ιδιαίτερο οικολογικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Συνολικά έχουν κηρυχθεί 10 Εθνικοί Δρυμοί (Ολύμπου, Παρνασσού, Πάρνηθας, Σαμαριάς, Αίνου, Οίτης, Πίνδου, Βίκου-Αώου, Πρεσπών και Σουνίου), που η συνολική τους έκταση αντιστοιχεί στο 0,58% της συνολικής χερσαίας έκτασης της Ελλάδας.

• Αισθητικά Δάση

Πρόκειται για δασικά τοπία με ιδιαίτερο αισθητικό και οικολογικό ενδιαφέρον, που έχουν σκοπό εκτός από την προστασία της φύσης να δώσουν την ευκαιρία στο κοινό να γνωρίσει και να απολαύσει το φυσικό περιβάλλον με διάφορες δραστηριότητες αναψυχής. Συνολικά έχουν θεσμοθετηθεί 19 Αισθητικά δάση, τα οποία αποτελούν το 0,24% της έκτασης της Ελλάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Φοινικόδασος Βάι Λασιθίου.

• Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης

Μεμονωμένα δένδρα ή συστάδες δένδρων με ιδιαίτερη βοτανική, οικολογική, αισθητική ή ιστορική και πολιτισμική αξία. Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης εκτάσεις με σπουδαίο οικολογικό, παλαιοντολογικό, γεωμορφολογικό ή άλλο ενδιαφέρον. Έχουν κηρυχθεί συνολικά 51 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης, τα οποία καταλαμβάνουν το 0,12% της ελληνικής επικράτειας. Ιδιαίτερης ομορφιάς Μνημείο της Φύσης αποτελεί το Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου.

- **Καταφύγια Άγριας Ζωής**

Πρόκειται για τα παλαιότερα Καταφύγια Θηραμάτων. Χαρακτηρίζονται οι περιοχές που ορίζονται ως σημαντικές για τη διατροφή, τη διαχείμαση, την αναπαραγωγή ή τη διάσωση ειδών της άγριας πανίδας και της αυτοφυούς χλωρίδας ή για την επιβίωση ειδών της άγριας πανίδας ή αυτοφυούς χλωρίδας που είναι μοναδικά, απειλούμενα με εξαφάνιση ή αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα του βιοτόπου. Συνολικά αριθμούν 610 περιοχές.

- **Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης**

Εκτάσεις με εξαιρετικά ευαίσθητα συστήματα και βιότοποι σπάνιων ή απειλούμενων με εξαφάνιση ειδών αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας. Συνολικά αριθμούνται 8 περιοχές σε ολόκληρη την επικράτεια.

- **Εθνικά Πάρκα**

Δημιουργήθηκαν με σκοπό τη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας ευρύτερων περιοχών της χώρας, με παράλληλη παροχή στον άνθρωπο, δυνατοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων. Χαρακτηρίζονται εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτές περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες και διατηρούν μεγάλο αριθμό και ποικιλία βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων. Συνολικά έχουν κηρυχτεί 17 Εθνικά Πάρκα, που μπορεί να είναι Εθνικοί δρυμοί, Εθνικά Θαλάσσια Πάρκα, ενώ μπορεί να περιλαμβάνουν Περιοχές Απόλυτης Προστασίας και Περιοχές Προστασίας της Φύσης.

- **Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί, Προστατευόμενα Τοπία και Στοιχεία Τοπίου**

Οι Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί αφορούν σε λειτουργικά τμήματα της φύσης ή μεμονωμένα δημιουργήματά της με ιδιαίτερη επιστημονική, οικολογική ή αισθητική αξία. Μπορεί να αποτελούν δέντρα, συστάδες δέντρων και θάμνων, προστατευτική βλάστηση, παρόχθια βλάστηση, θίνες, υφάλους, σπηλιές, κοραλλιογενείς σχηματισμούς κ.ά. Παρόμοια, τα Προστατευόμενα Τοπία αποτελούν περιοχές μεγάλης αισθητικής ή πολιτιστικής αξίας και εκτάσεις ιδιαίτερα πρόσφορες για αναψυχή. Προστατευόμενα Στοιχεία του Τοπίου, χαρακτηρίζονται τμήματα ή συστατικά στοιχεία του τοπίου, όπως αλύτλια, παραδοσιακές καλλιέργειες, αγροικίες μονοπάτια κ.ά.

- **Προστατευτικά Δάση**

Πρόκειται για δάση που συμβάλλουν στην προστασία εδάφους, πηγών, ρεμάτων, οδών, μνημείων, αστικών περιοχών. Στα δάση αυτά απαγορεύονται υλοτομίες που διασπούν τη συνοχή των συστάδων και απογυμνώνουν το έδαφος.

- **Περιοχές Οικοανάπτυξης**

Εκτεταμένες περιοχές που μπορεί να περιλαμβάνουν χωριά ή οικισμούς, εφόσον παρουσιάζουν ιδιαίτερη αξία και ενδιαφέρον λόγω της ποιότητας των φυσικών και πολιτιστικών τους χαρακτηριστικών. Οι περιοχές αυτές, προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ανάπτυξη δραστηριοτήτων που εναρμονίζονται με την προστασία της φύσης και του τοπίου. Περιοχή Οικοανάπτυξης αποτελεί η λίμνη Παμβώτιδα Ιωαννίνων.

1.3 Διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις

Υποχρέωση διαφύλαξης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών απορρέει και από την κύρωση διεθνών συμβάσεων και από τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και η UNESCO. Η πρώτη σημαντική εξέλιξη ως προς αυτή την κατεύθυνση έγινε το 1971, με την υπογραφή της Σύμβασης για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας, πιο γνωστής ως Σύμβαση Ραμσάρ. Χαρακτηρισμένες σε διεθνές επίπεδο περιοχές είναι:

• Υγρότοποι Διεθνούς Σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ραμσάρ

Στην Ελλάδα έχουν χαρακτηριστεί ως Διεθνούς Σημασίας 10 Υγρότοποι σύμφωνα με τη Σύμβαση: η λιμνοθάλασσα Κοτύχι και το δάσος Στροφυλιάς, η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, ο Αμβρακικός κόλπος, η λίμνη Μικρή Πρέσπα, το δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα και η αλυκή Κίτρος, η λίμνη Κερκίνη, το δέλτα του Έβρου, οι λίμνες Κορώνεια και Βόλβη, το δέλτα του Νέστου, η λίμνη Βιστωνίδα-λιμνοθάλασσα Πόρτο-Λάγος, η λίμνη Ισμαρίδα & το σύμπλεγμα λιμνοθαλασσών Θράκης. Οι υγρότοποι αυτοί πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια όπως τέθηκαν από τη Σύμβαση και θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικοί για την ορνιθοπανίδα. Η συνολική τους έκταση καλύπτει το 0,85% της ελληνικής επικράτειας. Σημαντικό επίσης είναι ότι η Σύμβαση δεσμεύει κάθε συμβαλλόμενο κράτος να διαφυλάξει όλους τους υγροτόπους της επικράτειάς του, πέρα από τους υγροτόπους που έχουν καταγραφεί στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας.

• Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς

Υπό την αιγίδα της UNESCO, έχουν κηρυχθεί Μνημεία για το φυσικό περιβάλλον δύο περιοχές, τα Αντιχάσια Όρη-Μετέωρα, και το όρος Άθως. Οι περιοχές αυτές έχουν παγκοσμίως εξαιρετική αξία και πληρούν τουλάχιστον ένα από τα δέκα κριτήρια επιλογής που έχουν τεθεί σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά.

• Αποθέματα Βιόσφαιρας

Σύμφωνα με το πρόγραμμα της UNESCO «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» οι περιοχές που εντάσσονται στη συγκεκριμένη κατηγορία έχουν τρεις αλληλοσυνδεόμενες λειτουργίες: τη διατήρηση (τοπίων, οικοσυστημάτων, ειδών και γενετικής ποικιλότητας), την ανάπτυξη (οικονομική, ανθρώπινη και πολιτισμικά εναρμονισμένη) και την στήριξη (έρευνα, παρακολούθηση, περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατάρτιση). Στην Ελλάδα δύο περιοχές έχουν ενταχθεί, ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου και ο Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς.

• Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βαρκελώνης (Πρωτόκολλο 4)

Με τη Σύμβαση «Περί των ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου», προστατεύονται θαλάσσιες περιοχές σημαντικές για τη διατήρηση των φυσικών πόρων, των φυσικών τοπίων και των περιοχών πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου. Για την Ελλάδα έχουν χαρακτηριστεί 9 περιοχές.

• Προστατευόμενες Περιοχές στις οποίες έχει απονεμηθεί το Ευρωδίπλωμα

Το ευρωδίπλωμα απονέμεται σε περιοχές που αναγνωρίζονται ως περιοχές φυσικής κληρονομιάς ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος και προστατεύονται κατάλληλα. Το Ευρωδίπλωμα μπορεί να ακυρώνεται σε περιπτώσεις υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος. Στην Ελλάδα το Ευρωδίπλωμα έχει χορηγηθεί μόνο στον Εθνικό Δρυμό Σαμαριάς.

• Βιογενετικά αποθέματα

Το Ευρωπαϊκό δίκτυο βιογενετικών αποθεμάτων ιδρύθηκε το 1976 από το Συμβούλιο της Ευρώπης με σκοπό την διατήρηση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων χλωρίδας, πανίδας και φυσικών περιοχών της Ευρώπης. Έχουν χαρακτηριστεί στην Ελλάδα 16 περιοχές. Παράδειγμα τέτοιων περιοχών αποτελεί το Παρθένο Δάσος Κεντρικής Ροδόπης (Φρακτού).

• Δίκτυο NATURA 2000

Πρόκειται για το πιο εφαρμοσμένο μέτρο παγκοσμίως για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς. Στην Ελλάδα έχουν ενταχθεί 359 περιοχές που καλύπτουν το 21% της χερσαίας έκτασης και περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν των προστατευόμενων περιοχών της Ελλάδας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Εθνικοί Δρυμοί, Υγρότοποι Ραμσάρ, Αισθητικά Δάση κ.λπ.). Οι περιοχές του Δικτύου οφείλουν να τεθούν υπό καθεστώς ειδικής διαχείρισης που θα καθορίσει κάθε κράτος-μέλος. Με τη δημιουργία του δικτύου, γίνεται προσπάθεια διατήρησης των οικοτόπων και των ειδών αυτοφυούς χλωρίδας και άγριας πανίδας, στην επιθυμητή κατάσταση.

1.4 Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών

Οι προστατευόμενες περιοχές επηρεάζονται από φυσικούς παράγοντες αλλά κυρίως από τον άνθρωπο. Για να μπορέσουν να διατηρήσουν τη φυσικότητά τους, να συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες για τις οποίες χαρακτηρίστηκαν και να υποστηρίζουν τη βιοποικιλότητα, η διαχείρισή τους θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ενδιαφέροντα, τις χρήσεις και τις ασκούμενες πιέσεις. Κατά τον αρχικό σχεδιασμό των προστατευόμενων περιοχών, στόχος ήταν η απόλυτη προστασία και ο αποκλεισμός του συνόλου των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων. Η προσέγγιση αυτή έχει εγκαταλειφθεί και πλέον ο σχεδιασμός της προστασίας γίνεται με γνώμονα την αειφορική χρήση των φυσικών πόρων. Πυρήνας της διαχείρισης είναι η αναζήτηση αποτελεσματικότερων τρόπων για τη μείωση των κινδύνων που απειλούν με υποβάθμιση τη φύση σε συνδυασμό με την αύξηση των έμμεσων ή άμεσων ωφελειών για την κοινωνία.

Το βασικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίζεται η διαφύλαξη μιας προστατευόμενης περιοχής είναι το σχέδιο διαχείρισης. Σε αυτό προσδιορίζονται, οι όροι και οι προϋποθέσεις προστασίας (π.χ. για τις καλλιέργειες, τη βοσκή, την υλοτομία, την αλιεία κ.λπ.), οι κατευθύνσεις και οι προτεραιότητες για την εφαρμογή έργων, δράσεων και μέτρων που απαιτούνται για την επιτυχία της διαχείρισης.

Στην Ελλάδα έχουν συσταθεί Φορείς Διαχείρισης για 27 προστατευόμενες περιοχές, οι οποίοι στελεχώνονται με εξειδικευμένο επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό. Το διοικητικό συμβούλιο των Φορέων αποτελείται από την κεντρική διοίκηση, την τοπική αυτοδιοίκηση, εκπροσώπους οικονομικά ενδιαφερόμενων μερών, περιβαλλοντικές οργανώσεις και ειδικούς επιστήμονες. Μερικές από τις σημαντικότερες αρμοδιότητες των φορέων διαχείρισης, είναι η εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης, η εφαρμογή των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας των προστατευόμενων περιοχών, η εκπόνηση μελετών και ερευνών και η εκτέλεση τεχνικών ή άλλων έργων που περιλαμβάνονται στο σχέδιο διαχείρισης. Επιπλέον, αναλαμβάνουν την ενημέρωση και εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού και την προώθηση, οργάνωση και εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων εντός των προστατευόμενων περιοχών.

1.5 Προστατευόμενες περιοχές και τοπική κοινωνία

Ο άνθρωπος συνυπήρχε στο φυσικό περιβάλλον και διαχειρίζονταν τους φυσικούς πόρους προς όφελός του στο βάθος των αιώνων, με αποτέλεσμα το σημερινό τοπίο, η υπάρχουσα βιοποικιλότητα και η κατανομή των ειδών να είναι συνδεδεμένα στενά με την ύπαρξη του και σε ορισμένο βαθμό να προϋποθέτουν για την διατήρησή τους την συνέχιση παραδοσιακών μορφών χρήσης γης (π.χ. μικρές καλλιέργειες, νομαδική κτηνοτροφία, παραγωγή παραδοσιακών τοπικών προϊόντων κ.λπ.). Απαραίτητο συνεπώς συστατικό της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής είναι η ενεργή συμμετοχή των χρηστών της περιοχής. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ δημόσιας διοίκησης, περιβαλλοντικών φορέων, παραγωγικών φορέων, επιχειρήσεων, εκπαιδευτικής κοινότητας, και κοινωνίας των πολιτών, ώστε οι δράσεις διατήρησης να προχωρούν με τη μέγιστη δυνατή αποδοχή και συνεργασία. Σημαντικό ρόλο στην ενεργή και συνειδητή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας έχει η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση του κοινού μέσα από προγράμματα εκπαίδευσης, σεμινάρια και δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για παιδιά.

2. Βιοποικιλότητα

2.1 Τι σημαίνει;

Όπως περιγράφεται και από τα συνθετικά της λέξης, ως βιοποικιλότητα ορίζεται η ποικιλία των μορφών της ζωής, από τα διάφορα φυτά, ζώα και μικροοργανισμούς μέχρι τα γονίδια που περιέχουν και τα οικοσυστήματα που σχηματίζουν. Η ποικιλία της ζωής ή βιολογική ποικιλότητα, εξετάζεται συνήθως σε τρία επίπεδα: τη γενετική ποικιλότητα, την ποικιλότητα των ειδών και την ποικιλότητα των οικοσυστημάτων.

Η **γενετική ποικιλότητα** είναι η ποικιλότητα του γενετικού υλικού που υπάρχει στον πληθυσμό ενός είδους. Μεγαλύτερη ποικιλία γενετικού υλικού μεταφράζεται σε καλύτερη προσαρμογή του είδους και μεγαλύτερη ικανότητα επιβίωσης απέναντι σε αντιξοότητες, όπως ασθένειες, ακραίες κλιματικές διακυμάνσεις κ.ά. Στην Ελλάδα εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, τόσο τα είδη των φυτών όσο και των ζώων παρουσιάζουν πολύ μεγάλη γενετική ποικιλότητα, καθιστώντας τη χώρα τράπεζα γονιδίων και ευρύτερα γενετικού υλικού.

Η **ποικιλότητα των ειδών** είναι ο αριθμός (πλήθος) των ειδών που απαντούν σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Η σημασία αυτής της ποικιλότητας είναι τεράστια, καθώς σε αυτή στηρίζεται η σταθερότητα και η λειτουργία των μηχανισμών προσαρμογής ενός οικοσυστήματος στις μεταβολές του περιβάλλοντος. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός ειδών σε ένα οικοσύστημα, τόσο πυκνότερο είναι το τροφικό πλέγμα που δημιουργείται, τόσο πιο απρόσκοπτες είναι οι λειτουργίες ανακύκλωσης της ύλης και της ροής ενέργειας, και τόσο πιο αποτελεσματικοί οι μηχανισμοί προσαρμογής στις αλλαγές. Η αλληλεξάρτηση των ειδών στα οικοσυστήματα είναι τόσο πυκνή, ώστε η εξαφάνιση ενός είδους μπορεί να έχει συνέπειες που είναι αδύνατο να προβλεφθούν ακριβώς. Η χώρα μας χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλή ποικιλότητα ειδών. Ενδεικτικά αναφέρονται: 5.500 είδη χλωρίδας ανώτερων φυτών, 2.000 είδη μυκήτων, 449 είδη πουλιών, 116 είδη θηλαστικών, 79 είδη ερπετών και αμφιβίων, 110 είδη ψαριών γλυκού νερού, 447 είδη θαλάσσιων ψαριών και περίπου 4.000 είδη ασπόνδυλων. Από τα πιο σημαντικά γνωρίσματα της ποικιλότητας ειδών της Ελλάδας, είναι το υψηλό ποσοστό ενδημισμού που εμφανίζουν τα είδη, δηλαδή της περιορισμένης εξάπλωσής τους σε μια περιοχή (π.χ. σε μία μόνο νησίδα).

Η **ποικιλότητα των οικοσυστημάτων** εκφράζεται από το πλήθος των οικοσυστημάτων που απαντούν σε μια συγκεκριμένη γεωγραφικά περιοχή. Το μωσαϊκό των οικοσυστημάτων, δηλαδή ο αριθμός τους και η κατανομή τους στο χώρο, αποτελεί την ταυτότητα μιας περιοχής, ενώ εξασφαλίζει πέρα από τη διατήρηση των ειδών και τη διατήρηση της φυσιογνωμίας του τοπίου.

2.2 Τι των απειλές;

Η σημερινή πραγματικότητα βρίσκει όλα τα επίπεδα βιοποικιλότητας να απειλούνται από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Παρόλο που η εξαφάνιση των ειδών είναι κάτι φυσικό, ο τρέχων ρυθμός απώλειας της βιοποικιλότητας είναι ο μεγαλύτερος στην ανθρώπινη ιστορία και δεν υπάρχουν ακόμα ενδείξεις επιβράδυνσης αυτού του ρυθμού. Οι βασικές απειλές που αντιμετωπίζουν όλα τα επίπεδα της βιοποικιλότητας είναι:

- Η απώλεια ή ο κατακερματισμός ενδιαιτημάτων, η μετατροπή τους σε γεωργικές εκτάσεις, αλλά και η εγκατάλειψη αγροτικών εκτάσεων. Η εγκατάλειψη των παραδοσιακών αγροτικών δραστηριοτήτων (μικρές καλλιέργειες, νομαδική κτηνοτροφία κ.λπ.) οδηγεί στην επέκταση των δασών και στην απώλεια ενδιαιτημάτων, που συντηρούν μεγάλο αριθμό ειδών, προσαρμοσμένων να ζουν κοντά στις ήπιες ανθρώπινες δραστηριότητες.
- Η κλιματική αλλαγή, εντείνει τη συχνότητα ακραίων καιρικών φαινομένων, οδηγεί στην απώλεια οικοσυστημάτων και οδηγεί οργανισμούς στα όρια των βέλτιστων συνθηκών διαβίωσης. Με αυτό τον τρόπο, είδη λιγότερο ανθεκτικά στις απότομες αλλαγές των κλιματικών παραγόντων και στις αυξομειώσεις της θερμοκρασίας, απειλούνται έντονα με εξαφάνιση.
- Μια απειλή ιδιαίτερα έντονη τις τελευταίες δεκαετίες, με την εξάπλωση του εμπορίου, είναι η εισβολή ξενικών ειδών, τα οποία όταν εισάγονται σε μία νέα χώρα ή περιοχή, λόγω απουσίας φυσικών εχθρών και ανταγωνισμού, ξεφεύγουν από τον έλεγχο και αναπτύσσονται υπέρμετρα εις βάρος των ιθαγενών ειδών της βιοποικιλότητας. Παράδειγμα εισβολέα αποτελεί το έντομο φυλλοξήρα το οποίο μεταφέρθηκε από την Αμερική και κατέστρεψε σχεδόν όλους τους αμπελώνες της Ευρώπης.
- Η υπερεκμετάλλευση των ειδών, η υπεραλίευση και η ρύπανση, προσθέτουν επιπλέον πίεση στη βιοποικιλότητα. Χαρακτηριστικό είναι, ότι το 50% των αλιευμάτων παγκοσμίως υφίστανται εκμετάλλευση στο μέγιστο δυνατό βαθμό ενώ το 25% υφίσταται υπερεκμετάλλευση.

Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς αποτελεί ένα δίκτυο χαμηλών λόφων που χωρίζονται από κοιλάδες με εποχιακά ρέματα.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

3. Εθνικό Πάρκο Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου

Εκεί που συναντώνται τρεις ήπειροι, η Ασία, η Ευρώπη και η Αφρική βρίσκεται το Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου. Με έκταση 428.000 στρέμματα, από τα οποία τα 78.000 είναι ζώνη απόλυτης προστασίας, είναι μια από τις πρώτες περιοχές στην Ελλάδα που τέθηκε υπό καθεστώς προστασίας.

Η αξία της βιοποικιλότητας της περιοχής του κεντρικού Έβρου ανακαλύφθηκε τη δεκαετία του 70', αλλά ταυτόχρονα ξεκίνησε και η ανάπτυξη του οδικού δικτύου, η εντατικοποίηση της γεωργίας και η αλλαγή των χρήσεων γης που μετέβαλαν την ευρύτερη περιοχή. Ο κρατικός σχεδιασμός «Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Έβρου» (1978-1980), περιελάμβανε σχεδιασμό για μια τεράστια δασική ανάπτυξη, με εκτενή υλοτόμηση του δάσους και συνεχείς αναδασώσεις, το οποίο απειλούσε άμεσα την ποικιλότητα των ενδιαιτημάτων της περιοχής. Μετά από δράσεις της Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN) και του Διεθνούς Παγκόσμιου Ταμείου για την Φύση (WWF), η Ελληνική κυβέρνηση κήρυξε την περιοχή το 1980 ως προστατευόμενη. Από το 1986 μέχρι το 2006, σειρά προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιήθηκαν με συνεργασία τοπικών, κρατικών και μη κυβερνητικών οργανισμών και οδήγησαν στην οργάνωση περιοχής τεχνητής τροφοληψίας (ταΐστρα) γυπών και στο σχεδιασμό οικοτουριστικών δραστηριοτήτων με επίκεντρο αυτήν. Μετά από σημαντικές καθυστερήσεις, τελικά το 2006 η περιοχή ανακηρύχθηκε επίσημα ως «Προστατευόμενη Περιοχή του Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου».

Το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης του Εθνικού Πάρκου καλύπτεται από δάση.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

3.1 Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς από ψηλά

Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς αποτελεί ένα δίκτυο χαμηλών λόφων, με υψηλότερη κορυφή το Κάψαλο στα 620 μέτρα. Η λοφώδης αυτή περιοχή, συνορεύει στα βόρεια και βορειοανατολικά με τις επίπεδες κοιλάδες της Θράκης, τις πεδιάδες του ποταμού Έβρου και τις εκτενείς κυματιστές πεδινές εκτάσεις της Τούρκικης πλευράς της Θράκης. Οι λόφοι χωρίζονται από κοιλάδες που διαρρέονται από εποχιακά ρέματα. Τα έξι μεγάλα ρέματα που διασχίζουν το Εθνικό Πάρκο και εκβάλουν στον ποταμό Έβρο είναι το Μεγάλο Ρέμα, ο Προβατώνας, η Λύρα, το Διαβολόρεμα, ο Καμηλοπόταμος και το Καζάνι. Δύο αρδευτικά φράγματα έχουν διαμορφωθεί, της Λύρας και του Προβατώνα, και μερικά μικρότερα στο Μεγάλο Ρέμα και κατά μήκος του Διαβολορέματος. Το μεγαλύτερο μέρος του Εθνικού Πάρκου καλύπτεται από δάση (74,4%) ενώ αποψιλωμένες εκτάσεις, γυμνές επιφάνειες, βοσκοτόπια και θαμνώνες είναι διάσπαρτα στους λόφους (9,2%). Γεωργικές εκτάσεις καλύπτουν την υπόλοιπη επιφάνεια του Εθνικού Πάρκου (16,4%). Εντός των ορίων του, παραμένουν τρεις οικισμοί (Δαδιά, Λευκίμη και Γιαννούλη), ενώ στα σύνορα με το Πάρκο συναντώνται έξι ακόμη (Σουφλί, Κορνοφωλιά, Λυκόφως, Λύρα, Προβατώνας και Κοτρωνιά).

Στο βάθος η Δαδιά, ένας από τους τρεις οικισμούς εντός των ορίων του Εθνικού Πάρκου.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

3.2 Η σημαντικότητα του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς

Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, που το καθιστά έναν ιδιαίτερο οικολογικά τόπο, είναι η πλούσια βιοποικιλότητά του: 360-400 είδη φυτών, συμπεριλαμβανομένων 25 ειδών ορχιδέας, 104 είδη πεταλούδων, αριθμός που καθιστά το Πάρκο ένα από τα 10 σημαντικότερα μέρη για πεταλούδες στην Ελλάδα, 12-13 είδη αμφιβίων, 29 είδη ερπετών, 60-65 είδη θηλαστικών και περισσότερα από 200 είδη πουλιών. Ωστόσο ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως προστατευόμενη, στηρίχθηκε κυρίως στην μεγάλη ποικιλότητα των αρπακτικών ειδών ορνιθοπανίδας που φιλοξενεί. Από τη δεκαετία του '70, 36 από τα 38 είδη ημερόβιων αρπακτικών της Ευρώπης, είχαν παρατηρηθεί στο Πάρκο. Τα αρπακτικά αποτελούν αντικείμενο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος στο Εθνικό Πάρκο, όχι μόνο για τη μεγάλη ποικιλία που εμφανίζουν σε μια σχετικά μικρή περιοχή, αλλά και γιατί, ορισμένα από αυτά εμφανίζουν μεγάλες συγκεντρώσεις. Επιπλέον, συναντώνται τρία από τα τέσσερα είδη γύπα της Ευρώπης (Μαυρόγυπα, Όρνιο και Ασπροπάρης), με χαρακτηριστικό ότι ο πληθυσμός του Μαυρόγυπα αποτελεί τον τελευταίο αναπαραγόμενο πληθυσμό της Βαλκανικής χερσονήσου.

Σημαντικό στοιχείο ενδιαφέροντος του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς είναι το μωσαϊκό των τοπίων. Στη περιοχή διακρίνονται 9 κύριοι τύποι ενδιαιτημάτων από τους οποίους ένας τύπος λιβαδιού, οι συστάδες Μαύρης Πεύκης και τα παρόχθια δάση Σκλήθρων αποτελούν βιοτόπους προτεραιότητας διατήρησης.

Τέλος, το Εθνικό Πάρκο αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα αμοιβαίας σχέσης μεταξύ κοινωνίας και φύσης. Μεγάλο μέρος της αξιοσημείωτης ποικιλομορφίας του τοπίου της προστατευόμενης περιοχής είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας παρουσίας του ανθρώπου. Η διαχρονική συνύπαρξη του ανθρώπου και η τριβή του με τη γη στο βάθος των αιώνων, μέσα από τις δραστηριότητες της υλοτομίας, της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, οδήγησε στην διαμόρφωση ενός μοναδικού μωσαϊκού τοπίων, υψηλής οικολογικής αξίας με βοσκοτόπια, καλλιέργειες, πευκοδάση, δρυοδάση, ρεματιές και βράχια που καθορίζουν την συνύπαρξη πολλών διαφορετικών ειδών χλωρίδας και πανίδας. Η σταθερή, μικρής έντασης εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της περιοχής από τον άνθρωπο, συνέβαλε τελικά στην υψηλή βιοποικιλότητα του Εθνικού Πάρκου.

Οι παραδοσιακές καλλιέργειες αποτελούν ενδιαίτημα αρμονικής συμβίωσης ανθρώπου και άγριας ζωής.

Το Όρνιο είναι ένα από τα τρία είδη γύπα που ζουν στο Πάρκο.

Στο Εθνικό Πάρκο οι συστάδες Μαύρης Πεύκης αναπτύσσονται στα 110 μέτρα, σε αντίθεση με την υπόλοιπη χώρα που συναντώνται σε μεγάλα υψόμετρα.

Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

3.3 Κιβωτός ζωής

Η θέση της περιοχής στα όρια της Ευρώπης και της Ασίας, συντελεί στη παρουσία μεγάλης ποικιλίας ειδών και ευνοεί την παρουσία σπάνιων ειδών για τα οποία η περιοχή σηματοδοτεί το ανατολικότερο ή το δυτικότερο όριο της εξάπλωσης τους. Αντίστοιχα, βορειοευρωπαϊκά είδη παρουσιάζουν εδώ τη νοτιότερη εξάπλωσή τους.

Θηλαστικά

Στο Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου έχουν παρατηρηθεί συνολικά περίπου 60-65 είδη θηλαστικών. Χαρακτηριστικοί κάτοικοι είναι το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*) και η απειλούμενη βίδρα (*Lutra lutra*), η οποία απαντάται κυρίως κατά μήκος των ρεμάτων. Είδη όπως ο λύκος (*Canis lupus*), η αγριόγατα (*Felis silvestris*), το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*), το πετροκούναβο (*Martes foina*), η νυφίτσα (*Mustela nivalis*) και ο ασβός (*Meles meles*), βρίσκουν επίσης καταφύγιο στο Εθνικό Πάρκο. Σε αφθονία βρίσκονται τα μικρά τρωκτικά που αποτελούν βασική πηγή τροφής για τα περισσότερα αρπακτικά. Σημαντική είναι επίσης και η παρουσία 24 ειδών νυχτερίδων, που συναντώνται στις σπηλιές και στα παλιά ορυχεία του Πάρκου. Έξι τουλάχιστον από αυτά απαντώνται με σημαντικούς πληθυσμούς, ενώ ο τρανορινόλοφος (*Rhinolophus ferrumequinum*) και ο μικρορινόλοφος (*Rhinolophus hipposideros*) προστατεύονται από την εθνική και τη διεθνή νομοθεσία.

Οι επιφάνειες νερού που σχηματίζονται από τα πολυάριθμα ρέματα και τις μικρές υδατοσυλλογές, αποτελούν πολύτιμη πηγή νερού αλλά και τροφής για τα θηλαστικά. Ωστόσο, το μωσαϊκό της περιοχής, με τα ποικίλα ενδιαιτήματα κρίνεται ως το βασικότερο στοιχείο που συντηρεί έναν τέτοιο μεγάλο αριθμό θηλαστικών. Οι φυτοφράχτες που διατηρούνται ανάμεσα στις καλλιέργειες και οι φυσικές συστάδες δέντρων που αναπτύσσονται ανάμεσα στα χωράφια αποτελούν πολύτιμα καταφύγια για πολλά είδη. Η μεγαλύτερη ποικιλότητα ειδών εντοπίζεται στις περιοχές μεταξύ των ενδιαιτημάτων, εκεί δηλαδή όπου συναντώνται λιβάδια με συστάδες δέντρων, χωράφια με θαμνότοπους και θαμνώνες με πετρώδεις θέσεις.

Ο κόκκινος σκίουρος (*Sciurus vulgaris*) είναι ένας από τους κατοίκους των δάσους. - Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Α.Σ.

Πολυάριθμες είναι οι παρατηρήσεις αγριόγατας (*Felis silvestris*) Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Α.Σ.

Το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*) είναι ένα απειλούμενο είδος που βρίσκει καταφύγιο στο Εθνικό Πάρκο. Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Α.Σ.

Ο Μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*) φωλιάζει στο δάσος και αναζητά την τροφή του στα ρέματα.
Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Πουλιά

Παγκόσμιας σημασίας χαρακτηριστικό της περιοχής, είναι η μεγάλη ποικιλότητα αρπακτικών πουλιών. Στο Εθνικό Πάρκο έχουν παρατηρηθεί 36 από τα 38 είδη ημερόβιων αρπακτικών πουλιών της Ευρώπης. Είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό ότι στην περιοχή απαντώνται ταυτόχρονα 3 από τα 4 ευρωπαϊκά είδη γύπα: ο Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*), ο Ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*) και το Όρνιο (*Gyps fulvus*). Οι γύπες, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα αρπακτικά πουλιά που κυνηγούν τη λεία τους, είναι πτωματοφάγοι και συμβάλουν στον καθαρισμό της υπαίθρου, απομακρύνοντας νεκρά ζώα, τα οποία μπορεί να είναι εστίες μικροβίων για τον άνθρωπο. Εντυπωσιακό είναι, ότι ο πληθυσμός του Μαυρόγυπα αποτελεί τη μοναδική αποικία που αναπαράγεται στην Ελλάδα και στη Βαλκανική Χερσόνησο. Στα είδη των ημερόβιων αρπακτικών πουλιών του Εθνικού Πάρκου συμπεριλαμβάνονται είδη σημαντικά για την ελληνική πανίδα αρκετά από τα οποία, σύμφωνα με το Κόκκινο Βιβλίο των απειλούμενων ζώων της Ελλάδας, έχουν χαρακτηριστεί ως “Κρισίμως Κινδυνεύοντα” ή “Κινδυνεύοντα”. Ο Κραυγαετός και ο Φιδαετός (*Circaetus gallicus*), εμφανίζονται στη Δαδιά με πληθυσμούς πυκνότερους σε σχέση με την υπόλοιπη ελληνική επικράτεια.

Πευκοδρυοκολάπτης (*Dendrocopos major*)
Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Παρδαλοκεφαλάς (*Lanius nubicus*)
Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Πέρα από τα αρπακτικά, στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί περίπου 166 είδη πουλιών, εκ των οποίων 2 έχουν χαρακτηριστεί ως κινδυνεύοντα για την Ελλάδα, ο Μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*) και η Καμπίσια Πέρδικα (*Perdix perdix*), ενώ άλλα 10 έχουν χαρακτηριστεί ως “Σχεδόν Απειλούμενα” και 5 ως “Τρωτά”. Ιδιαίτερα η παρουσία του Μαυροπελαργού θεωρείται πολύ σημαντική, καθώς τα 30-35 ζευγάρια που φωλιάζουν στην περιοχή αποτελούν σημαντικό ποσοστό του αναπαραγόμενου πληθυσμού του είδους στην Ελλάδα. Από τα ασιατικά είδη, ο Αμμοπετρόκλης (*Oenanthe isabellina*) και ο Παρδαλοκεφαλάς (*Lanius nubicus*) σταματούν την εξάπλωση τους προς την Ευρώπη στη Θράκη και στον Έβρο αντίστοιχα.

Το βασίλειο των αρπακτικών

Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*) - Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*)

Ο Μαυρόγυπας είναι το μεγαλύτερο αρπακτικό της Ευρώπης και ένα από τα πλέον απειλούμενα πουλιά της Ελλάδας. Μολονότι ζει στον πλανήτη εκατομμύρια χρόνια, σήμερα απειλείται με εξαφάνιση. Τα τελευταία χρόνια ο πληθυσμός του έχει αποδεκατιστεί κυρίως λόγω της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων και της ανθρώπινης επέμβασης στους βιοτόπους του. Η προστασία των φωλιών του και η δημιουργία χώρου τροφικής ενίσχυσης συντέλεσαν στην αύξηση του πληθυσμού του Μαυρόγυπα στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς. Ο Μαυρόγυπας τρέφεται αποκλειστικά με νεκρά ζώα. Με το δυνατό του ράμφος σκίζει το νεκρό ζώο ακόμα και στα πιο σκληρά του σημεία. Στο Εθνικό Πάρκο προτιμάει να φτιάχνει τη φωλιά του στις κορυφές μεγάλων δέντρων Πεύκης, μακριά από την ανθρώπινη παρουσία.

Ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*)
Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*)

Ο Ασπροπάρης είναι το πρώτο πουλί στον κόσμο που προστατεύτηκε με νόμο από τους Φαραώ, με ποινή θανάτου, αναγνωρίζοντας έτσι την σημαντική του συμβολή στην καθαριότητα των οικισμών από τα σκουπίδια και τα υπολείμματα της τροφής των ανθρώπων. Σήμερα, ο μικρόσωμος αυτός γύπας, στην Ελλάδα βρίσκεται στα πρόθυρα της εξαφάνισης. Η πιο σοβαρή απειλή που αντιμετωπίζει είναι η απευθείας δηλητηρίαση από δηλητηριασμένα δολώματα που χρησιμοποιούνται κυρίως για την εξόντωση σαρκοφάγων ζώων. Ο Ασπροπάρης είναι ο μοναδικός μεταναστευτικός γύπας, που έρχεται στην Ελλάδα από την Αφρική το Μάρτιο και φεύγει το Σεπτέμβριο. Τρέφεται σε μεγάλο ποσοστό με ψοφίμια, κυρίως με τα υπολείμματα που αφήνουν οι άλλοι γύπες. Εκτός από ψοφίμια τρώει και έντομα, ερπετά, μικρά θηλαστικά, ακόμα και σκουπίδια. Φτιάχνει τη φωλιά του σε τρύπες βράχων και σπηλιές χρησιμοποιώντας πολλές φορές μαλλί από πρόβατο.

Όρνιο (*Gyps fulvus*) - Φωτ.: Τάσος Μπούνας - αρχείο Ορνιθολογικής

Όρνιο (*Gyps fulvus*)

Μεγάλο και βαρύ πτωματοφάγο αρπακτικό με άνοιγμα φτερούγων 260 εκ. και μήκος σώματος 97-104 εκ. Όταν κουρνιάζει διακρίνεται χαρακτηριστικά το γυμνό από φτερά κεφάλι του με το κολάρο από κοντά φτερά στη βάση του λαιμού. Παλιότερα τα Όρνια ήταν κοινά αρπακτικά στην Ελλάδα και καθάριζαν την ύπαιθρο γρήγορα από τα νεκρά κτηνοτροφικά ζώα. Ο πληθυσμός τους όμως έχει μειωθεί δραματικά λόγω της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων και της εγκατάλειψης της νομαδικής κτηνοτροφίας, αφού αυτό σημαίνει ότι μειώθηκαν και τα πτώματα των αιγοπροβάτων που αποτελούν τροφή του είδους. Η οξεία του όραση, οι πτητικές του συνήθειες και κυρίως η αγελαία του συμπεριφορά το βοηθούν να εντοπίζει τα πτώματα πριν τη σήψη, γεγονός ιδιαίτερα ωφέλιμο σε θερμά κλίματα όπου τα νεκρά ζώα αποτελούν εστίες μόλυνσης. Μία ομάδα από 60-80 Όρνια μπορεί να καταναλώσει ένα κουφάρι προβάτου μέσα σε πέντε με δέκα λεπτά ή ένα μεγάλο οπληφόρο (αγελάδα, άλογο κ.λπ.) σε τρεις με τέσσερις ώρες. Φωλιάζει σε απόκρημνα βράχια, κυρίως σε φαράγγια, δημιουργώντας αποικίες. Στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς ο πληθυσμός του έχει αυξηθεί από 40 άτομα το 1990 στα 75-112 στις αρχές του αιώνα.

Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*) - Φωτ.: Chris Gomersall

Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*)

Πρόκειται για το πλέον ισχυρό αρπακτικό της Ελλάδας, με άνοιγμα φτερούγων 185-220 εκ. και μήκος σώματος 75-90 εκ. Όταν πετά διακρίνεται ο χρυσοκίτρινος λαιμός και η μακριά ουρά του. Για το μέγεθός του είναι ιδιαίτερα ευκίνητο αρπακτικό, ικανό να εφορμά προς το έδαφος με μεγάλη ταχύτητα. Η δίαιτα ενός Χρυσαιτού αποτελείται από πουλιά και θηλαστικά μεσαίου μεγέθους, όπως φάσες, αγριοπερίστερα, καλιακούδες, πέρδικες, λαγούς, ακόμα και χελώνες που αναζητά σε βουνοπλαγιές, στα ξέφωτα του δάσους και σε ανοικτές εκτάσεις. Όταν δεν μπορεί να βρει ζωντανή άγρια τροφή, τρέφεται και με νεκρά ζώα. Εκτός από τα δολώματα και από τη λαθροθηρία, οι Χρυσαιτοί κινδυνεύουν και από τη μείωση της λείας τους λόγω εντατικοποίησης της γεωργίας και εγκατάλειψης της ορεινής κτηνοτροφίας.

Κραυγαετός (*Aquila pomarina*)
Φωτ.: Κώστας Παπαδόπουλος

Κραυγαετός (*Aquila pomarina*)

Μικρός αετός που προτιμά να κινείται σε πεδινές εκτάσεις με δάση. Μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα αφθονούσε σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, αλλά σήμερα ο πληθυσμός του έχει μειωθεί λόγω της αποψίλωσης των πεδινών δασών, της χρήσης φυτοφαρμάκων και της λαθροθηρίας. Περνάει στην Ελλάδα τους καλοκαιρινούς μήνες και το Σεπτέμβριο μεταναστεύει προς τις σαβάνες της ανατολικής Αφρικής. Τρέφεται με μικρά θηλαστικά, ψάρια, ερπετά, βατράχια και σκουλήκια και φτιάχνει τη φωλιά του σε γέρικα δέντρα.

Φιδαετός (*Circaetus gallicus*) - Φωτ.: Γιώργος Αλεξανδρής - αρχείο Ορνιθολογικής

Φιδαετός (*Circaetus gallicus*)

Ο αετός αυτός όπως μαρτυρά και το όνομά του έχει ιδιαίτερες διατροφικές συνήθειες, καθώς κύριο γεύμα του είναι τα φίδια που ψάχνει στις ανοιχτές περιοχές. Στο κυνήγι των φιδιών τον βοηθούν τα πολύ σκληρά λέπια που προστατεύουν τα πόδια του από τα τσιμπήματα, καθώς και τα κοντά του δάχτυλα. Έρχεται την άνοιξη από την Αφρική και φωλιάζει σε αρκετά μέρη της Ηπειρωτικής Ελλάδας. Φτιάχνει τη φωλιά του σε ψηλά δέντρα χρησιμοποιώντας κλαδιά.

Σφηκιάρης (*Pernis apivorus*) - Φωτ.: Χρήστος Βλάχος

Σφηκιάρης (*Pernis apivorus*)

Όλα τα αρπακτικά δεν είναι αρπακτικά στην κυριολεξία. Κύρια τροφή του Σφηκιάρη είναι οι προνύμφες σφηκών και μελισσών που ξεθάβει μαζί με τις φωλιές τους από το χώμα. Το πολύ πυκνό φτέρωμα στο πρόσωπο τον προστατεύει από τα τσιμπήματά τους. Τρώει επίσης και άλλα έντομα και κάποιους καρπούς. Μεταναστευτικό είδος, έρχεται τον Απρίλιο και φεύγει τέλη Αυγούστου και προτιμάει τα αραιά δάση από κωνοφόρα και πλατύφυλλα, σε χαμηλά υψόμετρα.

Ξεφτέρι (*Accipiter nisus*) - Φωτ.: Χάρης Κουρουζίδης

Ξεφτέρι (*Accipiter nisus*)

Παρόλο το μικρό του μέγεθος είναι δεινός κυνηγός μικρών πουλιών. Το Ξεφτέρι πετάει επιδέξια πάνω από φράχτες, αγρούς και ανάμεσα στα δέντρα του δάσους κυνηγώντας μικροπούλια και σπανιότερα μικρά θηλαστικά. Επειδή πιάνει τη λεία του στον αέρα έχει μακριά δάχτυλα και εξογκώματα στο κάτω μέρος για να μη του ξεγλιστρά. Η ευελιξία και το μικρό μέγεθος, του επιτρέπουν να κυνηγάει σε πυκνά δάση που τα άλλα αρπακτικά δεν πλησιάζουν. Φτιάχνει τη φωλιά του στα δέντρα κωνοφόρων και μικτών δασών.

Δεντροβάτραχος (*Hyla arborea*)

Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

Αμφίβια και ερπετά

Τα ερπετά και τα αμφίβια έχουν πολύ σημαντικό ρόλο σε σύνθετα οικοσυστήματα όπως το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς, καθώς αποτελούν βασική πηγή τροφής για τα αρπακτικά πουλιά, όπως και για τους πελαργούς και τους ερωδιούς της περιοχής. Ο αριθμός των ειδών αμφιβίων που έχουν καταγραφεί είναι 13 από τα οποία τα 10 είναι βάτραχοι, συμπεριλαμβανομένης της απειλούμενης Κοκκινομπομπίνας (*Bombina bombina*), που εμφανίζει το νοτιότερο άκρο εξάπλωσής της στη Θράκη. Τα άλλα τρία είδη αμφιβίων είναι δύο είδη τρίτωνια και η γνωστή Σαλαμάνδρα (*Salamandra salamandra*). Από τα 29 είδη ερπετών, τα τέσσερα είναι χελώνες, τα έντεκα σαύρες και τα δεκατέσσερα φίδια, από τα οποία μόνο τα δύο είδη οχιάς είναι επικίνδυνα για τον άνθρωπο. Τα δάση του Εθνικού Πάρκου, εμφανίζουν μέτρια ποικιλία σε ερπετά, αλλά μεγάλους πληθυσμούς. Αντίθετα στα λιβάδια, στις μη-εντατικά καλλιεργούμενες εκτάσεις και στους θαμνότοπους έχει καταγραφεί μεγάλη ποικιλία ειδών ερπετών.

Σαλαμάνδρα (*Salamandra salamandra*)

Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

Ψάρια

Συνολικά έχουν καταγραφεί 17 είδη ψαριών. Από αυτά ιδιαίτερα σημαντικό είναι η Μουρμουρίτσα (*Rhodeus amarus*), το οποίο αποτελεί είδος προτεραιότητας. Άλλα ενδιαφέροντα είδη είναι το Χέλι (*Anguilla anguilla*), η θρακική Μπριάνα (*Barbus cyclolepis*) και η Τούρνα (*Esox lucius*).

Ασπόνδυλα

Συνολικά έχουν καταγραφεί 283 είδη ασπόνδυλων, από τα οποία τα 104 είναι πεταλούδες. Ο μεγαλύτερος αριθμός ασπόνδυλων, έχει παρατηρηθεί στα πλατύφυλλα μικτά δάση, ενώ ο μικρότερος στα πευκοδάση. Από τις πεταλούδες, η *Lycaena ottomanus* αποτελεί είδος προτεραιότητας και απαιτούνται άμεσα μέτρα προστασίας της όπου εντοπίζεται. Η περιοχή «Ανατολικός Έβρος» έχει χαρακτηριστεί ως μια «Εξέχουσα Περιοχή για Πεταλούδες στην Ελλάδα» (Prime Butterfly Area) λόγω της παρουσίας αυτού του είδους και του είδους *Euphydryas aurina*.

Η *Αρογία crataegi* είναι μια από της πιο κοινές πεταλούδες στην Ελλάδα
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

Ορχιδέα (Είδος *Dactylorhiza sulphurea*)

Ρείκι (*Erica arborea*)

Φωτ.: Πέτρος Μπαμπτάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

Χλωρίδα

Το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς παρουσιάζει πλούσια και ποικιλόμορφη χλωρίδα. Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί 360-400 είδη φυτών. Ανάμεσά τους βρίσκουμε δύο είδη ενδημικά της Ελλάδας (*Minuartia greuteriana* και *Onos makittanae*), τρία σπάνια είδη (*Cephalanthera epipactoides*, *Salix xanthicola* και *Zygophyllum album*) και 29 είδη που τελούν υπό καθεστώς προστασίας. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία 25 ειδών ορχιδέας, καθώς και του *Eriolobus trilobatus*, ενός σπάνιου είδους αγριομηλιάς με πολύ περιορισμένη εξάπλωση. Τα πιο αντιπροσωπευτικά είδη δέντρων και θάμνων στο Εθνικό Πάρκο είναι: η τραχεία πεύκη (*Pinus brutia*), η μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*), η πλατύφυλλη δρυς (*Quercus frainetto*), το τσέρο (*Q. cerris*), η χνοώδης δρυς (*Q. rubescens*), το σκλήθρο (*Alnus glutinosa*), ο φράξος (*Fraxinus ornus*), ο γαύρος (*Caprinus betulus*), η γλιστροκουμαριά (*Arbutus andrachne*), το φυλλίκι (*Phillyrea latifolia*), το ρείκι (*Erica arborea*) και η λαδανιά (*Cistus incanus*).

Πλατύφυλλη Δρυς (*Quercus frainetto*)

Αγριόκεδρος (*Juniperus oxycedrus*)

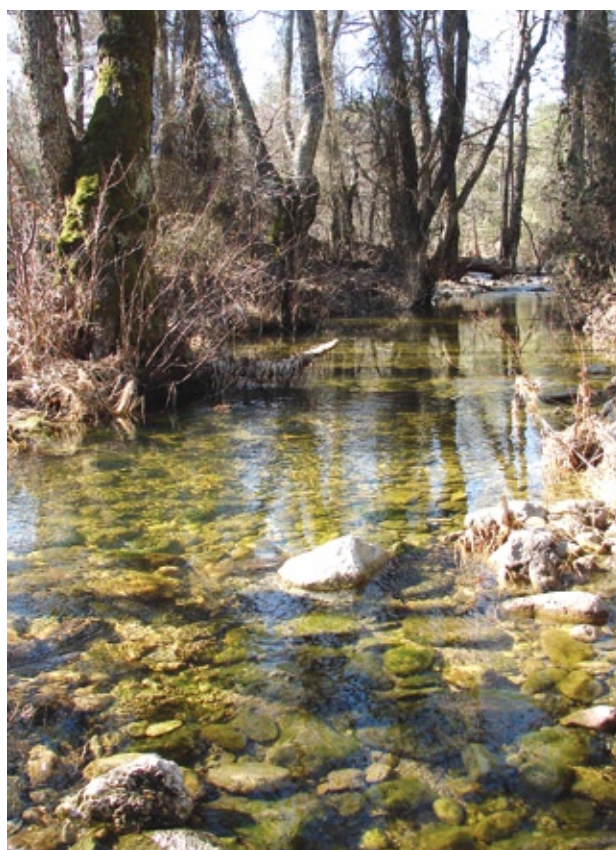

Βραχώδεις εκτάσεις σε κορυφές και απότομες πλαγιές.

3.4 Μωσαϊκό τοπίων

Το μεγαλύτερο τμήμα του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς, καλύπτεται από δάση. Στο κεντρικό, νότιο και ανατολικό τμήμα του Πάρκου κυριαρχούν τα δάση τραχείας πεύκης. Το ανθεκτικό αυτό είδος πεύκου ευνοήθηκε από τις πυρκαγιές, την υλοτομία και τη βόσκηση κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου πολέμου και επεκτάθηκε. Τα δάση αυτά σε ορισμένα σημεία συνορεύουν με τα σπάνια δάση μαύρης πεύκης, ενώ σε άλλα δημιουργούν μικτά δάση με δρύες. Τα δρυοδάση είναι το δεύτερο κυρίαρχο ενδιαίτημα στο Εθνικό Πάρκο, που εντοπίζεται κυρίως στα βόρεια και νοτιοδυτικά τμήματά του. Η πλατύφυλλη δρυς, το τσέρο και η χνουώδης δρυς, είναι τα πιο χαρακτηριστικά είδη σε αυτό το ενδιαίτημα που στο παρελθόν είχε υποστεί έντονη υλοτομία. Θαμνότοποι με σκληρόφυλλους θάμνους, όπως η γλιστροκουμαριά, το φιλλίκι, το ρέικι και η λαδανιά, συμπληρώνουν το τοπίο σε σημεία με ξηρότερες συνθήκες και φτωχά εδάφη, κυρίως στα νοτιοδυτικά του Εθνικού Πάρκου. Σε απότομες θέσεις, σε πλαγιές με νότιο προσανατολισμό και στις κορυφές, όπου το έδαφος έχει διαβρωθεί εντοπίζονται οι βραχώδεις εκτάσεις που καλύπτονται κυρίως από πέτρες. Διάσπαρτα στην έκταση του Εθνικού Πάρκου εντοπίζονται ξέφωτα μικρής έκτασης. Τα λιβάδια αυτά χαρακτηρίζονται από ποώδη βλάστηση και μερικούς θάμνους και δέντρα (*Paliurus spina-christi*, *Juniperus oxycedrus*, *Caprinus orientalis* κ.ά.). Στις όχθες των ρεμάτων αναπτύσσονται πα-

ραποτάμια δάση με μεγάλη ποικιλία θάμνων και αναρριχητικών φυτών και τα χαρακτηριστικά ψηλά σκλήθρα. Γύρω από τα χωριά υπάρχουν μικρές καλλιεργήσιμες εκτάσεις, με δημητριακά, ηλιάνθους, σταφύλια και αμυγδαλιές, στις οποίες διατηρούνται ακόμα οι φυτοφράχτες. Ορισμένα από τα αγροτεμάχια πολλές φορές αφήνονται ακαλλιέργητα για μεγάλες χρονικές περιόδους, επιτρέποντας στη φυσική βλάστηση να αναπτυχθεί. Τέλος κοντά στον ποταμό Έβρο και τους παραποτάμους του, συναντώνται μεγάλες πεδινές εκτάσεις όπου καλλιεργείται κυρίως βαμβάκι, καλαμπόκι και ζαχαρόκαλαμα.

Παρόχθια δάση αναπτύσσονται κατά μήκος των ρεμάτων.

Τα δρυοδάση είναι το δεύτερο κυρίαρχο ενδιαίτημα στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς.

Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Α.Σ.

*Η μεταφορά των ξύλων γίνεται εδώ και αιώνες με μουλάρια.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.*

3.5 Ο άνθρωπος στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς

Η αρχή της ιστορίας της Δαδιάς δεν είναι ξεκάθαρη. Οι μύθοι της περιοχής αναφέρουν ότι οι πρώτοι κάτοικοι της έφτασαν εκεί από μια μεγάλη πόλη που ήταν κτισμένη κοντά στον ποταμό Έβρο για να σωθούν από κάποια φοβερή επιδημία. Τα παλαιότερα γνωστά ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή ανάγονται στον 11ο ή 10ο αιώνα π.Χ. Μεγαλιθικά μνημεία, πετρογραφίες σε βράχους που αναπαριστούν ανθρώπινες μορφές, πουλιά και φίδια, υπολείμματα αγγείων, ειδώλια μαρτυρούν την ύπαρξη οργανωμένης ζωής. Αρχαία πατητήρια λαξευμένα σε βράχους, οι αποκαλούμενοι ληνοί, εντοπίζονται διάσπαρτα στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου, αποκαλύπτοντας ότι βασική δραστηριότητα των κατοίκων της περιοχής ήταν η αμπελουργία. Σε εκείνη την μακρινή εποχή, μάζευαν τα σταφύλια, τα τοποθετούσαν σε βαρέλια ή δοχεία και τα μετέφεραν με άμαξες στους ληνούς, όπου τα πατούσαν και έστυβαν τον μούστο.

Σημαντική παρουσία στην περιοχή από τα πανάρχαια χρόνια είχαν οι Σαρακατσάνοι. Νομάδες κτηνοτρόφοι, απόγονοι αρχαίων ελληνικών φύλων. Οι Σαρακατσάνοι ζούσαν εξαρτημένοι από τις ανάγκες των κοπαδιών τους που καθόριζαν τις εποχικές τους μετακινήσεις. Εγκατεστημένοι συχνά σε ακατοίκητες περιοχές, ζούσαν σχετικά απομονωμένοι από την κοινωνία, καλύπτοντας τις ανάγκες τους με τα πιο απλά μέσα και ακατέργαστα υλικά που απλόχερα τους προσέφερε η φύση. Με τη σειρά τους οι Σαρακατσάνοι άφησαν ανεξίτηλα τα σημάδια της παρουσίας τους στον τόπο, καθώς τα κοπάδια τους, βόσκοντας συστηματικά τις ίδιες περιοχές, διαμόρφωσαν τη βλάστηση και το τοπίο.

Σήμερα οι κάτοικοι της περιοχής συνεχίζουν να ασχολούνται με την κτηνοτροφία, τη γεωργία, και την υλοτομία. Μόνο που ενώ στο παρελθόν οι κτηνοτρόφοι μετακινούσαν στα βουνά τα κοπάδια τους για να βοσκήσουν, συμβάλλοντας στην οριοθέτηση του δάσους και στην διατήρηση των λιβαδιών και των ξέφωτων, σήμερα εφαρμόζουν κατά κύριο λόγο τη σταβλισμένη κτηνοτροφία. Παρόμοια, η γεωργική εκμετάλλευση στην περιοχή γινόταν σε μικρές εκτάσεις με παραδοσιακές τεχνικές. Από τη δεκαετία του 1980 που ξεκίνησε η εντατικοποίηση της γεωργίας, άλλαξε ο τρόπος εκμετάλλευσης της γης (χρήση μηχανμάτων, χημικών ουσιών). Σήμερα στην αρδευόμενη ζώνη καλλιεργούνται κυρίως σιτηρά, ηλιάνθοι, βαμβάκι, ζαχαρότευτλα, μηδική, καλαμπόκι, αμπέλια και κηπευτικά, ενώ οι μικρές ορεινές καλλιέργειες έχουν περιοριστεί. Η υλοτομία στην περιοχή υλοποιείται με σχεδόν τα ίδια μέσα όπως και στο παρελθόν. Οι

*Η τοποθέτηση σκιάχτρων είναι μια φιλική προς τη βιοποικιλότητα πρακτική προστασίας των καλλιεργειών.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.*

υλοτόμοι «κόφτηδες» κόβουν τα δέντρα και οι υλοτόμοι «μεταφορείς» μεταφέρουν τα ξύλα με μουλάρια κοντά στο οδικό δίκτυο. Κατά την περίοδο 1935-1941 οι κάτοικοι ασχολούνταν αρκετά με την παραγωγή κάρβουνου και καυσόξυλων, δραστηριότητες οι οποίες συνεχίζονται, λιγότερο εντατικά, και σήμερα. Το 1969, η δασική εκμετάλλευση οργανώθηκε, πήρε εντατική μορφή και προσανατολίστηκε στην παραγωγή βιομηχανικής ξυλείας. Τις τελευταίες δυο δεκαετίες, η διαχείριση του δάσους επαναπροσδιορίστηκε και προσανατολίστηκε στην καλλιέργεια δασικών συστάδων, περιορίζοντας την εντατική εκμετάλλευση του παρελθόντος.

Η οικονομική δραστηριότητα που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια στη Δαδιά είναι ο οικότουρισμός. Η ανάπτυξη του οικότουρισμού αποτέλεσε βασικό μέλημα των φορέων στοχεύοντας στη δημιουργία θέσεων εργασίας για τους κατοίκους και αντισταθμίζοντας την απώλεια εισοδήματος από τους περιορισμούς που έφερε η προστασία. Το 1994 ξεκίνησε οργανωμένα η υποδοχή, ενημέρωση και ξενάγηση επισκεπτών. Το Κέντρο Ενημέρωσης λειτουργεί στο χωριό Δαδιά και αποτελεί το χώρο ενημέρωσης των επισκεπτών του Πάρκου, ενώ έχουν δημιουργηθεί και επτά οργανωμένοι χώροι δασικής αναψυχής με ελαφρού τύπου ξύλινες εγκαταστάσεις.

*Η ελεύθερη βόσκηση συμβάλει στην οριοθέτηση του δάσους και στη διατήρηση των ξέφωτων.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.*

Κτήριο Φορέα Διαχείρισης και Ξενώνας
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.

3.6 Διαχείριση του Εθνικού Πάρκου Δαδιάς

Η ιστορία της διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, ξεκίνησε το 1980. Πρωταγωνιστές μέχρι τότε ήταν οι κάτοικοι της περιοχής και οι τοπικοί ή οι κεντρικοί αρμόδιοι φορείς διαχείρισης. Το 1980, ο χαρακτηρισμός του δάσους Δαδιάς ως προστατευόμενη περιοχή και η δημιουργία ζώνης αυστηρής προστασίας 78.000 στρεμμάτων, στην οποία απαγορευόταν το κυνήγι και η υλοτομία, αντιμετωπίστηκε από την τοπική κοινωνία με επιφύλαξη. Σταδιακά όμως, και μόλις άρχισε να αποδίδει καρπούς η διαχείριση και το δάσος της Δαδιάς να γίνεται γνωστό επιτεύχθηκε η συναίνεση και η συμμετοχή του ντόπιου πληθυσμού στην εφαρμογή της προστασίας του. Το 2003 ξεκίνησε τη λειτουργία του ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, με τη συμμετοχή στο διοικητικό του συμβούλιο εκπροσώπων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Στη διάρκεια των χρόνων που εφαρμόζονται τα προγράμματα προστασίας έχουν σημειωθεί πολλές επιτυχίες που έχουν κάνει την περιοχή να ξεχωρίζει ως παράδειγμα προστασίας και διαχείρισης. Μεταξύ άλλων είναι:

- Η συμπληρωματική τροφοδοσία και η προστασία των φωλιών του Μαυρόγυπα, που βοήθησαν στην επιβίωση του είδους, του οποίου ο πληθυσμός είχε μειωθεί δραματικά στη δεκαετία του '70 σε 25 πουλιά, ενώ σήμερα φτάνει τα 90-100 άτομα στην περιοχή.
- Η παύση της κοπής δένδρων που φιλοξενούν φωλιές αρπακτικών πουλιών και η αλλαγή της εποχής υλοτομίας κοντά στις θέσεις αυτές, από άνοιξη σε φθινόπωρο. Η αλλαγή αυτή αποδεικνύει ότι οι δασεργάτες έχουν κατανοήσει τις νέες συνθήκες και διατίθενται να αλλάξουν τις παραδοσιακές τους συνήθειες.
- Η καλά οργανωμένη φύλαξη του δάσους και καταστολή των πυρκαγιών, δηλώνει ότι όλα αυτά τα χρόνια το Εθνικό Πάρκο, κατέχει εξέχουσα θέση στις προτεραιότητες των υπηρεσιών, αλλά και των κατοίκων που έχουν αποδείξει έμπρακτα το ενδιαφέρον τους για το δάσος με άμεση συμμετοχή.
- Η διαχείριση των επισκεπτών με οργάνωση και ελεγχόμενη πρόσβαση είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρξει καμία επίπτωση στα αρπακτικά πουλιά από την εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων.
- Η ταϊστρα για τα αρπακτικά που εγκαταστάθηκε το 1987 αποτέλεσε πόλο έλξης χιλιάδων οικοτουριστών στην περιοχή, οι οποίοι έφτασαν το 2003 τους 50.000, ενισχύοντας οικονομικά την τοπική κοινωνία.

Εστιάτοριο αρπακτικών

*Το δείπνο έχει αρχίσει στο χώρο ενισχυτικής τροφοδοσίας αρπακτικών.
Φωτ.: Πέτρος Μπαμπάκας - αρχείο Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δ.Λ.Σ.*

Ο χώρος ενισχυτικής τροφοδοσίας (ταΐστρα) κατασκευάστηκε το 1987, σε ένα ξέφωτο, για την ενίσχυση της τροφής των γυπών και την καταμέτρησή τους. Ταυτόχρονα η ταΐστρα αποτέλεσε και αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς, αφού δίνει τη δυνατότητα παρατήρησης σπάνιων αρπακτικών πουλιών. Στο παρελθόν οι γύπες ακολουθούσαν τα κοπάδια κτηνοτροφικών ζώων που έβοσκαν στα βουνά, αναζητώντας νεκρά ζώα. Έτσι γνωρίζανε σε ποιες περιοχές θα βρουν τροφή πέρα από το ψάξιμο στη φύση για άγρια ζώα. Με τη μείωση της ελεύθερης βοσκής οι γύπες δυσκολεύονται να βρουν τροφή. Ο χώρος ενισχυτικής τροφοδοσίας δημιουργήθηκε για να καλύψει αυτό το κενό και η λειτουργία του βασίζεται στην παλιά συνήθεια των γυπών. Οι γύπες γνωρίζουν ότι η ταΐστρα είναι ένα σημείο όπου είναι πιθανό να βρουν τροφή. Στην ταΐστρα δεν παρέχεται τροφή σε συστηματική βάση αλλά μόνο συμπληρωματικά, ώστε να μην υποκαθίσταται

η φυσική διαδικασία αναζήτησης τροφής. Η τροφοδοσία γίνεται με ζώα που έχουν ήδη πεθάνει σε φάρμες, τα οποία μεταφέρονται στο χώρο ενισχυτικής τροφοδοσίας αφού ελεγχθούν ως ασφαλή από κτηνιάτρους. Καθώς ο χώρος βρίσκεται στον πυρήνα του Εθνικού Πάρκου, οι γύπες μπορούν να τραφούν με ασφάλεια, χωρίς να ενοχλούνται.

3.7 Προκλήσεις και απειλές

Παρόλα τα επιτεύγματα της διαχείρισης στο Εθνικό Πάρκο, ορισμένες σοβαρές απειλές, όπως η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων για θηρευτές (αλεπούδες, ασβοί, λύκοι) που προκαλούν δευτερογενώς τον θάνατο γυπών και άλλων ειδών δεν έχουν εκλείψει. Επίσης, ενώ είναι αδιαμφισβήτητη η σημασία της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της υλοτομίας στη διατήρηση της ετερογένειας του τοπίου και στην εύρεση τροφής για τα αρπακτικά δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί μέτρα ενίσχυσης των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων που κάθε χρόνο συρρικνώνονται στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα οι σοβαρότερες προκλήσεις προς διαχείριση στο Εθνικό Πάρκο Δαδιάς είναι:

- **Επέκταση Δάσους**

Οι φυσικές διεργασίες και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του τελευταίου αιώνα, δημιούργησαν στο Εθνικό Πάρκο το μοτίβο των εναλλασσόμενων μορφών ενδιαιτημάτων. Ωστόσο, σήμερα λόγω της φυσικής εξάπλωσης των δασών, της ήπιας δασικής διαχείρισης και της μείωσης του πρωτογενή τομέα στην περιοχή, το τοπίο οδηγείται σταδιακά στην ομοιογένεια. Περισσότερο από το 70% της επιφάνειας του Πάρκου πλέον καλύπτεται με δάση δρυός και πεύκης. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζει αρνητικά ορισμένα είδη της πανίδας της περιοχής που εξαρτώνται από την ετερογένεια του τοπίου. Τα περισσότερα είδη αρπακτικών χρειάζονται ποικιλία ενδιαιτημάτων για να καλύψουν τις ανάγκες τους για φωλιά και τροφή. Η μείωση της διαθεσιμότητας ανοιχτών ενδιαιτημάτων επηρέασε την κατανομή αρκετών αρπακτικών ειδών, όπως ο Στικταετός, η Αετογερακίνα, και ο Ασπροπάρης.

- **Δηλητηριασμένα δολώματα**

Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων για την εξόντωση ανεπιθύμητων ζώων τα τελευταία χρόνια έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις. Πρόκειται για μια πρακτική παράνομη, που απειλεί όλους τους κρίκους της τροφικής αλυσίδας. Το δηλητηριασμένο δόλωμα είναι πιθανό να καταναλωθεί από οποιοδήποτε είδος ζώου που θα περάσει από το σημείο που έχει τοποθετηθεί. Περισσότερο γνωστά ως φύδες, τα δηλητηριασμένα δολώματα αποτελούν τμήματα ζώων, εντόσθια ή ολόκληρα νεκρά ζώα τα οποία έχουν εμποτιστεί ή πασπαλιστεί με μια δηλητηριώδη ουσία και τα οποία προορίζονται να εξοντώσουν ζώα-στόχους που θα τα καταναλώσουν ως τροφή. Αυτή η πρακτική ακολουθείται όταν προκύπτουν ζημιές στη φυτική ή ζωική παραγωγή και στα θηρέσιμα είδη, κυρίως από ζώα της άγριας πανίδας και σε περιπτώσεις αντεκδικήσεων ανάμεσα σε ιδιοκτήτες οικόσιτων ζώων. Η τοποθέτηση ενός μόνο δηλητηριασμένου δολώματος μπορεί να θανατώσει πολύ περισσότερα ζώα από αυτά που στοχεύει. Αλυσιδωτά το δηλητήριο θανατώνει μικρά και μεγάλα σαρκοφάγα θηλαστικά, κατοικίδια ζώα και στη συνέχεια αρπακτικά πουλιά, όπως γύπες και αετοί που εντοπίζουν τα κουφάρια των θανατωμένων ζώων (δευτερογενής δηλητηρίαση). Ο νομός Έβρου αποτελεί τη σημαντικότερη περιοχή για την αναπαραγωγή και διαβίωση απειλούμενων και σπάνιων αρπακτικών πουλιών στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Ο Μαυρόγυπας, το Όρνιο και ο Ασπροπάρης,

Ασπροπάρης δηλητηριασμένος - Φωτ.: Λαυρέντης Σιδηρόπουλος - αρχείο Ορνιθολογικής

καθώς και άλλα απειλούμενα αρπακτικά πουλιά, έχουν εξαφανιστεί ή μειωθεί δραματικά σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, και η τοποθέτηση δολωμάτων στην περιοχή μπορεί να καταλήξει να θανατώσει ταυτόχρονα μεγάλο αριθμό αρπακτικών.

- **Αιολικά πάρκα**

Η Θράκη για τα αρπακτικά πουλιά προσφέρει πλούσια τροφή, πολυάριθμες θέσεις για φώλιασμα, κατάλληλο ανάγλυφο και ανεμολογικές συνθήκες για να μπορούν τα μεγάλα αρπακτικά και οι γύπες να διανύουν μεγάλες αποστάσεις χωρίς σπατάλη ενέργειας. Για τον άνθρωπο, αυτές οι ανεμολογικές συνθήκες είναι επίσης ιδανικές, αφού εδώ μπορεί να παραχθεί σημαντική ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας με κατάλληλο δίκτυο ανεμογεννητριών. Για το λόγο αυτό, μεγάλο τμήμα της Θράκης έχει χαρακτηριστεί ως Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας στο πλαίσιο του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Μια από τις κυριότερες επιπτώσεις των αιολικών πάρκων στα πουλιά είναι η άμεση θανάτωση λόγω πρόσκρουσης. Είναι σημαντικό τα αιολικά πάρκα να χωροθετούνται, έτσι ώστε να είναι όσο το δυνατόν μικρότερες οι επιπτώσεις στα αρπακτικά πουλιά, καθώς και σε άλλα είδη ορνιθοπανίδας. Προς αυτό, έχουν προταθεί ζώνες αποκλεισμού, δηλαδή περιοχές που προτείνεται να αποκλειστεί η εγκατάσταση αιολικών πάρκων και ζώνες αυξημένης προστασίας, περιοχών δηλαδή εντός των οποίων η εγκατάσταση θα πρέπει να γίνεται βάσει συγκεκριμένων προϋποθέσεων.

Όρνιο σκοτωμένο από ανεμογεννήτρια - Φωτ.: Δημήτρης Βασιλάκης - αρχείο WWF Ελλάς

Βιβλιογραφία

- Bakaloudis D. (2010). *Spatial and temporal variation of reptiles*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 139-150.
- Cárcamo B., Kret E., Ζωγράφου Χ., και Βασιλάκης Δ. (2011). *Αξιολόγηση των επιπτώσεων εννέα αιολικών πάρκων της Θράκης στα αρπακτικά πουλιά*. Τεχνική Έκθεση, 2011. σελ. 96. WWF Ελλάς, Αθήνα.
- Catsadorakis G., Kati V., Liarikos K., Poirazidis K., Skartsi T., Vasilakis D., Karavellas D. (2010). *Conservation and management issues for the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 265-279.
- Catsadorakis G., Bousbouras D. (2010). *The mammalian fauna: an annotated list*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 207-214.
- Catsadorakis G. (2010). *A regional-historical approach to the high raptor diversity of the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 227-240.
- Catsadorakis G. (2010). *The history of conservation efforts for the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 241-252.
- Catsadorakis G. (2010). *Introduction*. - In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWFGreece, Athens, pp. 17-29.
- Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου, έντυπο οδηγός επισκέπτη (Δαδιά 60 σελ. Σώμα)
- Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. (1996). *Όλα τα Πουλιά της Ελλάδας*. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα.
- Grill A., Kati V., Karris G., Argyropoulou D. (2010). *Diversity patterns in insect communities of the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park: butterflies, grasshoppers, beetles*. - In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation. WWF Greece, Athens, pp. 115-122.

- Κατσακιώρη Μ., Βασάλα Π., Φλογαΐτη Ε., (2008). *Προστατευόμενες περιοχές*. Εκπαιδευτικό υλικό. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ). Θέρμη.
- Korakis G., Gerasimidis A. (2010). *Vegetation and habitat types*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). *The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation*. WWF Greece, Athens, pp. 85-93.
- Λεγάκις Α. & Μαραγκού Π. (επιμέλεια). (2009). *Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας*. Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία, Αθήνα.
- Poirazidis K., Kati V., Schindler S., Triantakonstantis D., Kalivas D., Gatzogiannis S. (2010). *Landscape and biodiversity in Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). *The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation*. WWF Greece, Athens, pp. 103-114.
- Poirazidis K., Schindler S., Kakalis E., Ruiz C., Bakaloudis D., Scandolaro D., Eastham C., Hristov H., Catsadorakis G. (2010). *Diurnal birds of prey in the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park: long-term population trends and habitat preferences*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). *The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation*. WWF Greece, Athens, pp. 151-167.
- Skartsi T., Elorriaga J., Vasilakis D. (2010). *Eurasian Black Vulture: the focal species of the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). *The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation*. WWF Greece, Athens, pp. 195-206.
- Χατζημιχαήλ Ε., Σκαρτσά Θ. (2005). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για τα Δηλητηριασμένα Δολώματα, έντυπο εκπαιδευτικού*. WWF, Αθήνα.
- Zogaris S., Vardakas L., Economou A., Economidis P. (2010). *A preliminary list of fishes of the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park*. In: Catsadorakis, G. and Källander, H. (eds). *The Dadia-Lefkimi-Soufli Forest National Park, Greece: Biodiversity, Management and Conservation*. WWF Greece, Athens, pp. 195-206.

http://www.ornithologiki.gr/page_cn.php?tID=2716&aID=1111

http://www.ornithologiki.gr/page_cn.php?tID=1056&aID=7

<http://lifeneophron.eu/gr/index.html>

Το έργο υλοποιήθηκε με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος
Ανάπτυξη 2007-2013»

“Κάνουμε τις πράξεις, ζούμε το αποτέλεσμα”
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της
Ευρωπαϊκής Ένωσης

